

Učiteljski

TOVARŠ.

Izhaja
1. in 15. dne vsakega
meseca na celi polt.

List za šolo in dom.

Velja
za vse leto 2 gl. 50 kr.,
za pol leta 1 gl. 30 kr.

List 14.

V Ljubljani 15. julija 1872.

Tečaj XII.

O ponavljanji.

Ubogi učitelji le predostokrat britko skušamo in se prepričamo, da veliko tega, kar smo svojim učencem z velikim trudom in prizadevnostjo tako rekoč v glavo vbili in vsilili, čez malo časa radi pozabijo in raztresejo. Temu se pa ni čuditi in se zavoljo tega jeziti, sej to ne more drugače biti, ker tudi v tem obziru zakon pozabljivosti svojo silo in vpliv do človeka razodeva. Vsi vtisi in pojmi, in naj bojo tudi najboljši in javniši, izgublajo kolikor toliko s časom svojo moč in veljavo; postajajo čedalje slabše, in nazadnje popolnoma — zginejo, enako barvam na podobi, ktere od leta do leta na svoji živosti in lepoti počasi izgublajo, na posled pa popolnoma otemné in se več ne razločijo. Enako se godí tudi z vednostimi, kateri si človek s trudom pridobí in prisvoji; tudi one ne ostanejo vedno naša lastnija, ampak se vedno manjšajo in izgublajo. Da se pa pojmi, vednosti in znanosti našemu duhu in spominu za vselej stanovitno vtisnejo, in si jih kot dušno lastnino za vselej prisvojimo, potrebno je, da si oddaljenega duha zopet bližamo, t. j. da ponavljamo. Znano je, da vsi pojmi in zapopadki, kedar smo jih že bili dušnim očesom približali, bi se radi zopet oddaljšali in odtegnili, zato pa je zelo potrebno, da si jih vedno na novo bližamo.

Iz tega pa izvira za učitelja perva dolžnost, da naj obilno ponavlja. Da učitelj te dolžnosti ne prezira, je že zato potrebno, da sebi in učencem veselja do učenja in šole ne vzame. Redko in pomanjkljivo ponavljanje je vzrok, da učenci toliko od tega, kar so se učili, na svojo škodo in učiteljevo nevoljo pozabijo. Učenci so nevoljni in vedno manj pridni, videči, da jim vkljub vse pridnosti in marljivosti od vsega le prav malo ali celo nič v glavi ne ostane; učitelj pa je zavoljo nezadostnih in pomanjkljivih odgovorov nevoljen in jezen, ter izgublja počasi

veselje do učenja, spoznavši, da je ves njegov trud skoraj zastoj. Sej vemo, da otrokom ni ljubo in všeč, ako sami vidijo svojo nevednost, ampak le to jih veseli in spodbuja k novi pridnosti, ako znajo dobro in lahko odgovarjati. Ako hočemo tedaj od učencev in iz šole lenobo in mlačnost odpraviti, ne prezirajmo otročje narave, ter ne pozabimo cenjenega in pripravnega pomočka, in ponavljajmo obilokrat! Drugič je treba pri ponavljanji se varovati, da se ne ponavlja vedno na enaki način, kot se je v začetku učilo; to velja posebno pri vprašanjih. Samo po sebi se razumi, da se sme od časa do časa pri važnih stvareh, ravno tistih vprašanj poslužiti, ker tako ravnanje dostikrat zelo pripomore, da si učenci učilno snov globokeje in terdneje v spomin vtisnejo, vendar se pri tem prava mera in namera ne sme nikakor prezreti. Lahko s tem pridemo v nevarnost, in pazljivosti učencev jako škodujemo, ako vedno enako vprašamo, ker učenci potem navadno kaj malo mislijo, in vsa stvar dobí potem bolj tovorniško obliko, ne pa miselno, kar je pri učenji poglavitna reč. O tem nam javno pričajo šole, v katerih učenci na učiteljova vprašanja že odgovarjajo, prej ko je učitelj z vprašanjem pri kraji. Le prelahko naredé taka vprašanja in odgovori v takih slučajih vtis velikolepja ali gizdavosti in vsa stvar diši pazljivemu poslušalcu pa znani dišavi, ktera je izučba ali urjenje. Ako se učitelju kaj takega primeri, je pa zadnji čas, da drugače vpraša in tako učence iz poti razvade na pot mišljenja privabi. Še bolje pa je, da učitelj ne čaka takih znamenj od učencev, ampak skuša, da vprašanje že prej drugače zastavi in spremeni. Ta spreminjava se pa učitelju samo od sebe ponuja, ako pri ponavljanji ne začénja vedno na enakem kraji, ampak se pri raznih učilnih predmetih tudi raznih izhodov poslužuje. S tem se učenci nekako prisilijo, vprašanju pazljivo slediti, poslušati in preišljevati. Vsled tega dobí potem stara in že znana reč in stvar vedno novih vzbudov, miselnost in razumnost učencev se čedalje bolj okrepčava, in ako začénja učitelj na raznih krajih, učé in privadijo se učenci čez vso učilno snov nekako gospodovati in se na dotičnih znanstvenih poljih zavedati, kar donaša učitelju dvojni dobiček.

Ker se namreč učitelj mora prav skerbno na stvar pripravljati, ktero hoče ravno ponavljati, tedaj zadobí prvič s tem nedovolj čislano in veljavno učiteljsko izverstnost in sprednost, in drugič se vadi na ta način učence po njih zmožnostih spoznavati in dobre od slabih razločevati. Da pa to ni majhna stvar, razumi vsak, kateri vé, da je oziranje na osebnost naj imenitniši pomoček za vspešno podučevanje. Ni tedaj čudno, ako učitelj ponavljanje v drugo podobo postavlja, in s tem sebi in učencem vse jako lajša in koristi.

Tretje, kar je pri ponavljanji potrebno, je, da si učitelj prizadeva, da je ponavljanje mikavno. K mikavnosti pripomore

nekoliko že to, ako učitelj vsako stvar pri ponavljanji od druge strani pričinja. Skušnja nam kaže, da je vse pri tem, kako ali koga kaka stvar veseli ali ne, in kako otroci zelo hrepené po novih vzbudih, in kako zelo jih veseli in zanimiva tudi že stara in znana stvar, ako na nji kako dozda njihovim dušnim očem prikrito reč zoper svoje pričakovanje zapazijo. V tem hrepenenji po vedno novih vzbudah je vzrok in povod, da sicer malo pomenljiva opomba, bodi si pri katerem koli učilnem predmetu, kateri znabiti učitelj sam ni prilastoval tolike važnosti, pri učencih ima vendar velik vtis. Ta vtis razodeva se v nenadni tihoti, v bistrih pogledih, v zamaknjenem zrenji nad učiteljevi ustnici in z nastavljenim ušesom na vsako besedo učiteljevo. Taki in enaki dogodjaji in prikazki so učitelju pomenljivi migljeji, kateri mu pravijo: „Podučuj mikavno!“ — Ako se to že pri podučevanji prezirati ne sme in je že tukaj velike vrednosti, je to gotovo dvakrat tolike vrednosti pri ponavljanji, kjer je snova učencem že več ali manj znana, in ni več pripravna, toliko in v tej meri vzbujati in oživljati, kakor pervikrat, ko je bila učencem popolnoma nova in neznana. Zato je pa verjetno, da se v tem slučaju pravilo: „podučuj mikavno“ težje popolniše spolnuje, kakor takrat, kedar se učenci kaj vpervič učé. Mikavno podučevanje pa potrebuje skerbnega pripravljanja; učitelj se mora tako rekoč v učno stvar vtopiti, in iskati mikavnih trenutkov. Se vé, da si mora prizadevati, da stvari ktero ponavlja, poišče in dobí pravo in mikavno stran, in se skerbno varuje, da ne zajde v prazno igračo, ampak pri tem prizadevanji naj je njegov namen in misel edino, z najdeno in budivno stranjo v resnici duha omikovavno podučevati. Tudi zahteva na ta način vravnano ponavljanje že pri prvem podučevanji temeljitega, premišljenega in vsestranskega obdelovanja; sicer se ne more ponavljati po imenovani poti. Potem, kako se ponavlja, se prav lahko prepričamo, ali je učitelj v začetku dobro učilno snovo sploh obdeloval. Nasproti moremo pa zopet reči: „Kakoršni učitelj, tako ponavljanje!“ Sej si pa tudi ne moremo misliti, da bi učitelj, kateri si vse prizadeva temeljito in mikavno podučevati, potem poverhno ponavljal. Dalje je pa zopet treba razločevati, kaj je potrebno vediti in znati, in kaj je le znanja vredno; kajti so stvari, ktere vediti in znati je potrebno, druge so pa zopet manj potrebne in koristne, pa je vendar dobro, kdor jih zna. Zato se modri učitelj pri ponavljanji pred vsem drugim ozira na poglobitno stvar, na pervine obrača, brez kterih se pri podučevanji vspešno napredovati ne more, in se še le potem ozira na to, kar ni zelo potrebno, pa je vendar dober dodatek in nekako olepševalo in dopolnilo iz pervin in poglobitnih delov sestavljenje podobe. Tedaj najprej najpotrebniše, imenitniše, in koristniše, in še le potem, kar je manj potrebno, pa je vendar koristno, lepo, dobro in znanja vredno.

(Konec prih.)

Pisanje in branje ob enem.

(Dalje.)

Z ogledovanjem urijo se telesni čuti, kateri budé tudi dušne in serčne občutljeje, iz katerih izvira misel in po misli djanje. Ko otrok stvar na tanko ogleda, vtisne se mu v spomin, ter je lastina njegovega duha; on misli o njej, in si jo dušno predstavlja. Ni pa dovolj, da otrok na stvar le misli in si jo predstavlja, temveč, mora to, kar je pri njej posebnega zapazil, znati drugim razodevati, znati mora govoriti.

Žalostna godí se mutcu, ki svojih misli ne more razodeti, kakor bi rad, a še žalostneja godí se tistemu, kteremu dan je dar govora, in vendar svojih misli po želji razodeti ne more. Ako ktero še ogledano stvar mislimo, spominjamo se njenega imena in ne moremo držati jezika, da ne bi se kot pri govorjenji premikal.

Smemo tedaj reči, da je mišljenje tiho govorjenje, govorjenje pa glasno mišljenje. Ako vadimo eno, vaditi moramo drugo, ker, kakor si dobrega govorjenja brez mišljenja, ravno tako dobrega mišljenja brez govorjenja skoro misliti ne moremo. Mišljenje in govorjenje je tedaj v tesni zvezi med sabo, in tako mora se tudi vaditi.

Ko je otrok stvar ogledal, povedati se mu mora, kako se imenuje, potem pa mora otrok sam povedati, kaj posebnega je pri imenovani stvari zapazil. V začetku zadostuje naj le poveršni popis, to je, otrok naj pové v prostih stavkih le to, kar je pri stvari posebno očitnega, pozneje pa naj o stvari vedno natančneje in bolj popolnoma govori.

Pri vsakem novem ogledovanji govori naj prvo učitelj sam, potem pa naj govore učenci, on pa naj posluša, in popravlja. Le s pogostim govorjenjem postal bo gibčen otroški jezik. Vsaka misel mora se presoditi, preden se drugim razodene. To spolnuje naj učitelj sam in zah-teva tudi od otrok. Brezmišljeno govorjenje je blebetanje.

Ko znajo otroci to, kar so na stvareh zapazili, v prostih stavkih povedati, naj se stavki delé v besede, zloge in glase. Med tem pa, ko so tako vadi otročji duh, vaditi mora se tudi otročja roka. To pa je ložeje, ker se mora zavoljo mikavnosti učna tvarina pogosto preminjati; kajti, otrok se tudi naj prijetnejše igrače kmali naveliča.

Predn se pri deljenji govorjenja pride do glasov, mora otroška roka navaditi se, da dela različne poteze posebno pa ellipse in eliptične poteze. V začetku naj učenci delajo vse to prosto v različni velikosti, pozneje pa v omenjene prostore. Nenaravno bi bilo od otrok zahtevati, da bi koj v začetku v omejene prostore čertali, kajti njih roka je še nerodna, in ni navajena prostosti. Učenci naj se polagoma privadijo šolskega življenja in delovanja, da se jim bode zbujala ljubezen do šole in

dela; nasprotno zahtevanje zamori morda že vplamteno ljubezen do šole in dela, ter jim jo pristudi.

Zahtevati mora se od otrok, da bodo pisala kolikor mogoče domá, nikdar pa v šoli obrezovali, in ako se to v šoli godí, naj se godí v prostem času, nikdar pa ne med učenjem.

Obrezovanje (špičenje) med učenjem vzrokuje ropot, šepetanje, suvanje, toženje i. t. d., kar podučevanje zeló zaderžuje.

Kakor se vadi mišljenje in učenje skupno na podlagi ogledovanja, tako podučevati mora se pisanje in branje na podlagi vsega tega. Pri skupnem podučevanju pisanja in branja imeti moramo naj pred stvar samó in potem še le znamenje, katero jo predstavlja. Čerke so zavoljo glasov, in ne glasi zavolj čerk.

Tudi ne bomo stvar samo ogledovali, kajti glas se more malo ogledovati, k večjemu z drugim primerjati, a ogledovali bomo, takorekoč, glas v podobi, to je, znamenje, katero nam glas pomenja.

Ko otrok iz primerne besede izvé glas, pokaže se mu pismeno znamenje, katero se vsestransko ogleduje in primerja. Pismenke kazati morajo se pred tiscicami, ker so pismenke pred bile, in tudi zato, ker morajo otroci pismenko ponarejati, da se vadijo pisanja; s tem pa se jim glas in znamenje bolj v spomin vtisne, in ako poznajo pismenko, bodo tiscico brez vse težave lahko poznali, ker so si navadno zeló podobne.

Ko se čerka vsestransko ogleda, naj jo učenci pišejo in potem berejo. Drug za drugim naj gre k tabli, ter na učiteljevo narekovanje k novi čerki že poznane čerke pripisuje in skupno izgovarja. Kar se piše, naj se bere, in kar se bere s stenskih tabel ali v abecedniku, naj se piše. S prepisovanjem se vse bolj zapomnuje, ter se ob enem vadi pisanje in pravopisje. Tako naj se učenci vadijo, da pridejo do velikih čerk. Ako eden ali drugi precej prave ne zadene, ne togoti se, ampak misli, da je otrok otrok in misli po otročje, ter ga na pravo pot napeljuje. Otrok potrebuje za telesni kot dušni razvoj pogosto v mali meri lahko prebavljive pa tečne hrane.

Metelko

v

slovenskem slovstvu.

35. Druga v srednjih šolah potrebna knjiga je bila b) Berilo ali Čitanka. — Perva slovnica Potočnikova ima sicer nekoliko beriva v vezani in nevezani besedi, vendar premalo; še manj ga ima Metelkova v izrekih, pregovorih in basnih. Tedaj ukaže vlada, naj se sestavijo posebne berila slovenske; kar se razglasi, da prof. J. Macun v kratkem spiše knjigo,

ktera bi se v ta namen mogla porabiti, in res pride na svetlo „Cvetje jugoslavjansko“ s dodanimi cveti drugih slavjanskih vertov. Zložil Ivan Macun. I. Cvetje slovenskiga pesništva. U Terstu. 1850. 8. XII. str. 270. —

Metelko dobi to knjigo v presojevanje. Kakor slovnica Malavašičeva, ima tudi ta, v kratkem zložena, dokaj pomanjkljivost in napak, ktere je razkazal Metelko v nemško pisani razsodbi. Z ozirom na svoj spis „Sloven ali Slovan (gl. IX, 32.), graja koj naslov „jugoslavjansko“, napéno rabo predlogov *u-* in *v* posebej in v sostavi, krajše in daljše oblike osebnih zaimkov (njega-ga, njo-jo itd.), nepotrebnih nemščic ali germanizmov (p. za dosegnuti, za izreči, za povedati; za ode derži, za hymne derži, češ, deržati je halten, ne pa dafür halten; sem slišijo primeri, ker slišijo je hören, ne pa gehören; cilj n. namen; se čez nje n. jim smeje itd.) slovnične pomote v naglaskih, v pisavi in drugih jezikoslovnih rečeh (na pr. zmisel n. smisel, gen. smisla der Sinn; ganenje, vzdignjenje n. ganjenje, vzdignjenje; slobodni n. svobodni, „denn sloboda u. slobodno ist eine kroatische Volkskorruption“, kakor kolonik n. kanonik; ne imamo, ne so n. nimamo, niso; reka, ki se valja brez ogleda na bereg n. ki se vali na breg; listom in pismam n. pismom; da ga braveci radi poslušajo n. beró; vsakdanje djanja, ki nje bravec vsak dan opravlja d. h. alltägliche Handlungen, die der-Leser alltäglich verrichtet, wie tautologisch! S človečjim sercom n. s človeškim sercem; s celim svetom n. z vsim svetom, ta igra se ljudem manje dopade - dopasti ist kein Reflexivum - daher ohne se; služkinja n. služabnica, utemeljeno n. uterjeno; na višjoj izobraženosti današnjoj n. na današnji viši izobraženosti; obudjena po premišlovanju nadčlovečanskiga n. obujena po premišljevanji nadčloveškiga; da njim ni je časa zapirati nje — „der gemeine Slowene wie auch der sich an die slov. Grammatik haltende Literat würde es so sagen: da jim ni časa zapirati jih itd.“).

»Ganz verwerflich sind die vielen hier vorkommenden Härten, die den Slowenen theils immer theils schon seit Jahrhunderten fremd und daher unerträglich sind z. B. Gerčki, junački, satirički, dramički, liričkoepički, divjački usf. Die Slowenen in Krain und in den nächsten Nachbarschaften sprechen hier immer das *š* vor *k*: Gerški, junaški, divjaški itd.; živečno n. živo, pesništvo n. pesništvo, človečansko n. človeško, človečanstvo n. človeštvo; on njoj je kazal — gde njoj je težko bilo, da nji dušo ukrepi za dalje — unter den Slowenen Krains ganz unbekannte Härten und Unrichtigkeiten! —

Die hier S. 17 bis S. 21 aufgenommenen Lieder sind ohne Einen erhabenen Ausdruck und in jeder Beziehung so werthlos, dass sie kein Pädagog in den Händen seiner Schüler wünschen wird. — Von den weiter hier aufgenommenen Gedichten haben mehrere zwar in sich selbst einen Werth, den sie aber leider durch fehlerhaften Abdruck zum Theile einbüßen z. B. S. 50.: Alj kadar odtegne — Iz serc jo pobegne st. Alj kadar pobegne — Iz serc jo potegne; S. 196 — pomoč je revšina — ist nach dem Wortlaute eine Thorheit statt des erhabenen Sinnes — pomoč je rešivna etc.

Endlich sind von S. 215 bis zum Schluss S. 270 serbische Lieder, die den Slowenen ohne ausführliche in einer ihnen verständlichen Sprache verfasste lexikalische und grammatische Erklärungen, die hier ganz fehlen, grösstentheils unverständlich sind und mithin für selbe nicht geeignet.

Gefertigter glaubt überhaupt aus vorstehenden Gründen seine Ueberzeugung dahin aussprechen zu müssen, dass das gegenwärtige Werk für studierende Slowenen ganz unbrauchbar ist.

Morebiti tudi vsled te razsodbe „Cvetje slovenskiga pesništva“ ni bilo sprejeto v srednje šole. Lastne slovenske berila pa sta z nekaterimi pomočniki sestavila in vredila za nižo gimnazijo dr. Bleiweis v Ljubljani (I, 1850. II, 1852. III, 1854. IV, 1855.), za višo pa dr. Miklošič na Dunaju (V, 1853. VI, 1854. VII, 1858. VIII, 1865.), s kterimi so si odslej pomagovali gimnazijski učitelji pri razlaganji slovenskega jezika.

L. 1850 dobi Metelko v presojo še „Kerščanski katolški nauk“ za slovenske ljudske šole labudske škofije, ne bi li bil pripraven tudi za ljudske šole ljubljanske škofije. Tudi ta nemški pisana razsodba je znamenita, in naj posnamem nekoliko iz nje!

Čudi se Metelko najprej, kako je mogla tiskarna tako zmešati nauk o sveti veri, da se nahaja vse križem, na pr. prej o terpljenji in smerti Kristusovi, kot o njegovem spočetji in rojstvu. Koliko zmešnjavo v zapopadkih kaže vprašanje: „Je več takih skritih krajev, ki se jim pekel pravi?“ — sej še tako priprosti človek ume ločiti vice, predpekel in pekel! — Nauk o zapovedih je prepomanjkljiv. S. 39 auf die Frage: »Kaj je v sedmi zapovedi zapovedanoga?« wird, was doch den Leuten oft einzuschärfen sehr nöthig ist, mit keiner Sylbe erwähnt, dass uns dieses Gebot zur Pflicht macht, durch Arbeitsamkeit und Fleiss uns ein Eigenthum zu erwerben, das Erworbene durch Sparsamkeit zu erhalten, dasselbe gut zu verwenden und mit Wenigem zufrieden zu sein. Was doch sonst in unseren Katechismen wenigstens mit einigen wenigen Worten gesagt wird.

Hinsichtlich der vielen hier vorkommenden unnöthigen Härten, Germanismen und anderen Sprachunrichtigkeiten findet Gefertigter noch weit mehr zu rügen.

Der hier so häufig zu lesende Genitiv der Adjective auf oga: pravoga, čistoga, drugoga etc. ist nicht slowenisch, sondern serbisch, denn die Slowenen haben nie so gesprochen. Diess, und dass die gegenwärtig noch üblichen slowenischen Formen, die man hier in der falschen Meinung das Alte herzustellen durch serbische verdrängen will, älter als die serbischen sind, und dass ferner die slowenischen Urkunden viel tiefer in das Alterthum reichen als die serbischen, haben Dobrovský, Vostokov und andere Gelehrte schon längst erwiesen. Doch sollen wir diesen Formen vielleicht desswegen den Vorzug geben, weil sie fremd sind? — Allein sie bringen in unseren sich durch Wohlklang auszeichnenden Dialekt, wo sie nicht passen, um so mehr eine unerträgliche Härte als sie ungemein häufig sich wiederholen. Wenn den Slowenen schon drugiga zu hart klingt, und es deshalb durch družiga oder drujiga zu lindern pflegen, so muss ihnen drugoga zum Eckel werden.

Tako je osoba po serbski, kjer pišejo tudi sobé, sobóm, po slovenski pravimo sebe, seboj, toraj prav le oseba; do toga n. do tega, sercom, delavcom n. sercem, delavcem; davati n. dajati. Napak je vse-

veden, vsemogočen n. vsegaveden, vsegamogočen, ali še bolje vsegavedoč, vsegamogoč, kakor je pisal naš Dalmatin že l. 1584. —

Kolikokrat je *u* in *v*, *lj* in *nj* ravno na robe, p. sedajno n. sedanje spolnenje n. spolnjenje, alj, nikolj n. ali, nikoli; z ktero, z tem, n. s ktero, s tem; družtvo, ubožtvo n. društvo iz drugstvo, ubožstvo iz ubogstvo (das *gs* gehet niemals in *š* sondern immer in *š* über; nur das einfache *g* für sich, d. i. mit einem darauf folgenden Vokal wird in *š* verwandelt); nesem, n. nisim, nisem (nejsim, nis'm). Se poslužiti (sich bedienen) vseh pripomočkov, kaj sliši (was gehört) h kerščanski pravici? je bolje po slovenski povedano v naših katekizmi. Tako je nemščica tudi: pod podobami kruha in vina; ker ste le dve, toraj pod podobama ali posebej pod podobo. Čemu pač nenavadne oblike: kdé, tote, koji, nego ali marveč, ker imamo kaj poštene (ganz untadelhafte) domače: kjé, té, kteri, ampak itd.

»Es ist allerdings gut sich dergleichen Wörter zu merken, weil sie bei unseren Nachbarn den Kroaten üblich sind, allein in einen für die Kinder geschriebenen Katechismus gehören sie nicht.

Man sieht bei mehreren Literatoren heutiges Tages, dass sie lieber durch Herbeziehung fremder Elemente in unsere Sprache auffallen als durch Gründlichkeit gefallen wollen.

Unmöglich würden die Kinder einen Religionsunterricht beherzigen können, den man ihnen in einer theils mit unbekanntem Wörtern theils mit fremdartigen Biegungen bekannter Wörter gemengten Sprache, wie es die gegenwärtige ist, vortragen würde. Zweifelsohne würde eher ein Gelächter, als eine Beherzigung bei ihnen erregt werden, wenn man ihnen wörtlich sagte, wie es z. B. S. 61 zu lesen ist: »Ako grešnik ne veli samo z besedo, da ga greva, marveč je tudi v serci ginjen«. Oder wenn man aus S. 45 an sie die Frage stellt: »Zakaj opravlja mešnik daritvo svete meše?«

Da Gefertigter eines Theils glaubt, dass jedermann, der nur einigermaßen mit der älteren und neueren slowenischen Literatur bekannt ist, einen solchen Rückschritt der Sprache, wie er sich hierin zeigt, für kaum möglich halten würde; so kann er auch andern Theils nicht umhin dafür zu halten, dass dieser »Kerščanski katolški nauk« für die diessdiözesanigen Volksschulen aus obigen Gründen durchaus nicht geeignet sei.

Iz tega se vidi, kako zvésto in na tanko je presojal Metelko vsaktere pisarije; kako je zahteval, da se lepa resnica kaže tudi v lepi besedi; kako so se mu gnjusili tako imenovani „Büchermacher ali Bücherfabrikanten“, kakoršnih je dokaj bilo vzlásti od l. 1848 prav po nekdanji Prešernovi pesmi:

»De zdej, ko že na Krajskim vsak pisari,
Že bukve vsak šušmár daje med ljudi,
Ta v prozi, uni v verzih se slepari« itd. —

Iz šole za šolo.

Obrazec šolske razrednice:

Razrednica šole v I.

Meseci šolskega leta	nedelja	ponedeljek	torek	sreda	četrtek	petek	sobota	Število šolskih dni	Opombe. Šolski prazniki. Splošni zadržki šolskega obiskovanja. Zaznamnjajo se nekatere v začetku za celo leto, nekatere med letom.
November									
December									
Januar									
Februar									
Marc									
April									
Maj									
Junij									
Julij									
Avgust									
September									

Znamenje za zamude:

dopoldne opravičenih	⊖
» neopravičenih	—
popoldne opravičenih	⊙
» neopravičenih	⊖
dopoldne in popoldne opravičenih	⊕
» » » neopravičenih	+

Številka	Imena učencev	Stano- vanje	Hisna štev.	Imé in stan staršev	Z a-	
					November. April.	December. Maj.
				I. polletje		
				II. polletje		

Ta načrt zadostuje sledečim zahtevam:

1. ima natančjen pregled vseh šolskih dnevov in praznikov,
2. ima tudi tiste predale, kakor »izpisek šolskih zamud«, ktere, mislim, da mora imeti,
3. se po njem prav lahko preštejejo vse šolske zamude celega leta,
4. ni treba po tem načrtu vsaki mesec nove razrednice pisati.

Gospodarski nauk.

Reja govede.

Živalski trup je blizo iz šterih petin vode in iz ene same pe- tine terdih obstojnih del. Znane štiri kemijske pervine: ogljec, vodenec, kislec in trohnelec, so podlaga vsemu grudu. — Apno, žeplo, železo, klor, fosforova kislina so manj imenitni, na pervine navezani deli. Kot pri rastlinah so iz teh različnih pervin zložene snove, v kterih prevlada ogljec, vodenec in kislec. Zraven teh se pa nahajajo še druge tvarine, v kterih je pa trohnelec poglavitni del. Poslednjih je v živalskem truplu naj več, in sicer 86 na 100 del. Pri rastlinah je pa ravno narobe. V njih nahajamo naj več snove brez trohnelca.

V živalskem truplu so:

A. Trohnelcaprosti deli: 1. mast, 2. mlečni sladkor.

B. trohnelcapolni deli: 1. beljak, 2. sirec, 3. lim, 4. vlaknec, 5. mesnatec.

Kostí so iz 60 % fosfornokislega ($8. \text{CaO} + 3 \text{PO}_5 = \text{basisch}$), in ogljenokislega apna ($\text{CaO}, \text{CO}_2 = \text{neutral}$), = 30% lima ($\text{C}_{13} \text{H}_{10} \text{N}_2, \text{O}_5$) zraven nekaj žepila in 10 % masti.

Meso ima v sebi: 1. beljak, 2. vlaknec, 3. mesnatec.

V kervi je zlasti: 1. poseben sirec, 2. beljak, 3. vlaknec, 4. kervo- barvanec.

vajoče za rejo tečne dele. Bolj ko je hrana pusta, mesu in kervi manj podobna, toliko več dela ima želodec.

Da se to delo zlajša, je želodec iz štirih delov, ti so: 1. prebiralnik ali prežvekovalnik, 2. kapica ali avbica, 3. devetogub in 4. sirišnik.

Zgrizena kerma pride naj pred v prebiralnik, kjer se prvič prebavlja; od tod gré v kapico, in tukaj se verne hrana nazaj v gobec. Zdaj se še enkrat prežvekuje. V novič prežvečeno hrano sprejme devetogub, ta jo pošlje v sirišnik. (Konj ima samo tega, in temu je tudi naj bolj podoben.) Prebavni sok je trohnelcapolne dele popolnoma spremenil v prekuhano tvarino, ktera se zdaj v tanko črevo pomakne. Pomikovaje dalje se moči 1. s trebušno slino, ktera se razliva v tanko črevo po trebušni slinavki in 2. s črevnatim sokom, kterega mnoge druge žlezice v črevih izpotijo. V tej slini in v tem soku se trohnelcaprosti jedilni deli spremené v sladkor in mlečno kislino.

V črevesnem soku se poslednjič še tudi trohnelcapolni deli popolnoma raztopé. Tako postane iz prebavljene hrane redilni sok ali tako zvani mlečni sok, kar je vse eno.

Ko netečni, neredilni deli po kačovitem črevesnim gibanji počasi dospajo do debelega črevesa, črevesne sesalke izserkajo ves redilni sok. Potem se črevo izprazne. — Črevesne sesalke so lasne kitice (haarfeine Zöpfchen), ki pokrivajo tanko črevo v znotraj čez in čez. Tanko črevo opletajo mrežasto razvejene, lasne, serkavne ali limfatične žilice (Milchsaftegefässe). Njih drobni nitkasti konci segajo v črevesne sesalke. Te in une pa niso cevkaste, ampak po rastlinsko prehaja iz ene v drugo zaperto stanico redilni ali mlečni sok iz tankega črevesa po črevesnih sesalkah v limfatične žilice, in iz teh vseh v mlečnico (Milchbrustgang), ki leži pod križem ali herbtancem, in sok dalje pošilja do pod levo pléče, kjer se v privodnico izprazne. Ta privodnica se imenuje leva naramna kervnica (linke Achselvene). Tukaj se belorumenkasti mlečni sok s kervjo zmeša in tudi v kri spremení, ter združeno s slabo iz trupla nazaj prišedšo kervjo v desno serčno sprednjo izbico (rechte Vorkammer) in potem v desni serčni predalček razlije. Ta desni serčni predalček se skerči, in to stori, da namešana kri prestopi v pljučno privodnico (Lungenschlagader) in potem v pljuča, v kterih se una privodnica razveji v prav prav tanke nitke. Te nitke prehajajo v druge ravno tako tanke, ktere se pa zopet združijo, in poslednjič v pljučni odvodnici (Lungenblutader) v eni sami veji združene v levo spredno izbico (linke Vorkammer) prestopijo. Ta kervotok iz desnega serčnega predalčka v pljuča in nazaj v levi predalček se imenuje „majhni kervotok“. Po njem se kri dotika z zrakom, kterega živali skoz dušnik ali sapnik (Luftrohre) v pljuča sopejo. Pljuča so skozi in skozi lukničaste, in po teh luknicah se zrak in kri sprejemata tako, da zrak prepušča svoj kislec

zboljšani kervi, ktera tedaj kot spremenjena v levi serčni predalček prestopi. Ta predalček zažene s kiselcem navzeto kri v eno serčno žilo, t. j. v debelo žilo „igralko“ (odvodnico = Herzsclagader), in iz te dalje v razvejene žile, ki se razpletajo po sprednjem in pa po zadnjem delu trupla. S takimi žilicami so vsi deli trupla in zunanjih udov prepreženi ter končajo v jako tankih nitkah v znotranjem in zunanjem telesu.

(Konec sledi.)

Šolsko obzorje.

Iz Štajerskega. Pri nas zeló manjka učiteljev. Za podučiteljske službe z 240, 300 in 360 gld. — nihče ne prosi. Take službe morajo se po 2- in 3-krat razpisati — in še večkrat zastoj. Za učiteljske službe s 400 in 500 gld. oglasil se po navadi le po en kompetent. In to pomanjkanje postalo bode dan za dnevom več; kajti obstoječe šole se močno razširjujejo.

V učiteljskih pripravnicah v Mariboru in Gradcu je le malo kandidatov, tedaj malo naraščaja. Ker je materijelno stanje tu bolje vredjeno nego na Kranjskem, došlo bode še mnogo kranjskih učiteljev tu sim. In to je tudi prav. Zakaj bi doma stradati morali? In tukaj zvedenih in narodnih učiteljev kaj potrebujemo, ker po nekterih krajih niso učitelji ne kuhani ne pečeni. Izjeme so prav redke.

Čuje se, da bode naš deželni zbor vse učiteljske službe od 400 na 500 gld. letne plače povzdignil. In to bode skoraj primoran, ako se bode hotlo dovelj moči za uč. stan pridobiti.

Iz Ljutomera. (Šolska veselica.) Na praznik sv. Alojzija imeli so ljutomerski učenci prav vesel in prijeten dan. Zjutraj ob 6. uri so imeli sv. mašo. Potem pa se zberó vsi učenci na tergu, in zapojó pesem »Vsakemu svoje«, ter pevaje po dva in dva korakajo proti Cvenu, v vas $\frac{3}{4}$ ure od Ljutomera, kamor je bil izlet šolske mladine odločen. Tu zapojó učenci »Otok Bleški«; potem pa jim g. nadučitelj razlaga pomen tega šolskega praznika. Na to so učenci svoje naučene pesniške izdelke deklamovali. Čulo se je več lepih pesem n. pr.: »Orjaška igrača«, »Očala«, »Piščalka«, »Sreče dom«, »Šolski zvon«, »Vojaška« in še veliko drugih slovenskih in nemških.

Na zadnje učenci zapojó še »Na jezeru«, ter se radošnega serca podajo na zeleno tratico v prostornem ogradu; tu je bil postavljen mali oder z zelenjem okinčan, namenjen za predstavo dveh glediščnih iger, namreč: »Kaznovana radovednost« in »Boječi Matevž«, kteri je prinesel lep »Vertec«, ki ga naši učenci tudi z veseljem čitajo. Omenjeni igrici so učenci in učenke 4 razreda dovelj dobro izverševali in s tem mnogo smeha napravili mladim in starim, ki so bili nazoči. Za to! predstavo se je dalo mladini nekoliko prigrizljeja, da so si okrepčali še svoj želodec, in potem lože telovadili in rajše se igrali in skakali po tratici. Čas je pa naglo minul; še malo so učenci deklamovali, potem smo pa šli nazaj domú.

Iz Notranjskega. Ljudski učitelji na Kranjskem še zmiraj težko čakamo, kdaj nam bode zasijalo milejši solnce, da dobimo vendar nekaj več kervavo zaslužene plače. Učitelji prav radovedno in pazljivo prebiramo časnike, in iščemo od verstice do verstice, kje bodedo naši veselo sporočilo, da nam je plača zboljšana. — Prav po naključju sem dobil v roke časopis »Soča« od 27. jan, t. l. št. 4. Na tretji strani bere se sledeče:

»Postava, ktera vravnava plačo ljudskih učiteljev na Kranjskem, še sedaj ni poterjena. To je vendar preveč! Vse se zahteva od ljud. učitelja, da bi bil naroden, izobražen, učen, tudi v sadje-, živino-, svilo-, vino- in čebeloreji popolnoma domá i. t. d., samo tega nihče ne pomisli, od kod bo za vso to potrebno učenost pripomočkov dobil, kajti plače so večidel take, da se ž njo bomo živí, zlasti če ima učitelj družino. Ali jim zboljšajte plače, ali jih pa že v učiteljskih pripravnicah navadite na póst, in sčasoma celó jim zazugajte: ljudskim učiteljem so želodci prepovedani! — O nemila osoda!«

V resnici, nekterim učiteljem se jako slabo godí, zlasti onim, ki imajo družino. Neki učitelj mi je vlni tožil, da že 3 mesece ni nikakoršnega mesa pokusil, in da on in družina mora samo močnik, zelje in fižol jesti, drugače bi se kmali na kakih vratah njegovo imé bralo. Drugi mi je pravil, da mu od njegove plače ne ostaja toliko, da bi mogel svoji družini spodobna oblačila in obutev napraviti, in pristavil je šaljivo: Moji otroci bodo morali ob delavnikih obleko narobe, ob praznikih pa na lice oblačiti, in namesto obutve jim bodem pa noge »nabiksalk«. Še veliko enacih in drugih prežalostnih jeremijad bi lahko povedal, pa raji molčim, ker me zavoljo tega že dovolj serce boli. Zakličem samo še: Usmilite se tudi že enkrat ubogih učiteljev! *)

Iz logaškega okraja. (Učiteljski zbor.) Na vradno povabilo c. k. okr. šol. svetovalstva v Planini imeli smo 26. preteč. m. učitelji logaškega okraja v Cerknici učiteljski zbor. Dopoldne ob 9. uri se nas je zbralo 10 učiteljev tega okraja, v katerem so sedaj 4 učiteljske službe izpraznjene. Zborovanje je pričel okr. nadzornik g. F. Stegnar, ki je pozdravljaj zbrane učitelje, ter razodeval svoje veselje, da se je toliko učiteljev sešlo k tej skupščini, akoravno ne dobijo letos še poverjenih stroškov za popotovanje.

Na to se je pristopilo k dnevnemu redu, ki je bil ta-le:

- a. poročilo o prestrojenji okr. učiteljske knjižnice s sedežem v Idriji;
- b. volitev odbora ali komisije za učiteljsko knjižnico;
- c. razlaganje metrične mere;
- d. o učilnih pripomočkih pri risanju in o metodi;
- e. drugoverstne šolske in učiteljske zadeve.

O učiteljski knjižnici se je enoglasno določilo, da bode knjižnica v Idriji. *) Potem se je odbor za okr. učit. knjižnico volil; voljeni so bili gg: J. Juvan, ravnatelj 4 razredne ljudske šole v Idriji, in učitelji: J. Jnglič, A. Levstek, J. Rupnik, J. Čerin. G. nadzornik vpraša, kateri časopisi naj se naročijo v prihodnje. Učitelji so se zedinili in sklenili, da naj se naročijo sledeči časopisi: »Tovarš«, »Vertec«, »Slov. pedagog«, »Prosvjeta«, »Oesterr. Schulbote« in »Prakt. Landwirth«. Določen je bil potem tudi red, po katerem se bodo časniki bralcem pošiljali.

Na to g. nadzornik prav umevno razlaga novo metrično mero, primerjaje tedanjo z novo mero. Priporoča učiteljem, da naj že prihodnje leto novo mero v šoli učé, da bodo potem otroci staršem domá računiti pomagali.

Kar zadeva nauk v risanju in pripomočke pri risanju, kazal je g. nadzornik, kako bode treba velike šolske table in tablice v ta namen pripraviti, da se bode podučevalo po stigmografični metodi; kazal nam je tudi različne risar-

(* Odbor slov. uč. društva je že vtretjič posredoma in neposredoma o tej žalostni zadevi prosil pomči, toda zadnji odgovor je ta-le: „Dokler deželni zbor ne sprejme te šolske postave, ne more se kaj ukreniti“.

(** Učitelji logaškega okraja imamo namreč svojo bukvarnico s sedežem v Idriji že od 1. okt. 1870; treba je bode le postavno vravnati. Pis.

ske predloge. Naj bolj lahki, mični in djanjski predlogi za male učence so se nam zdeli Kopšičevi risarski zvezki.

G. nadzornik priporoča dalje učiteljem, da naj na to delajo, da se vsaka šola vpiše kot ud v društvo »Šola«. Vsak učitelj vé, kako ubožnim učencem vsakoršnega orodja za šolo večkrat primanjkuje. Vsemu temu pomaga društvo »Šola«, ker za malo denarja se dobí toliko potrebnih rečí, da se človek mora čuditi.

Omenjala se je tudi velika razstava na Dunaji. Sklenilo se je, da se bodo tudi iz tega okraja nekateri učitelji razstave vdeležili, ako bodo dobili prosto vožnjo po železnici, ali saj za dve tretjini znižano ceno.

Slednjič nam je še g. nadzornik pokazal in razlagal računski stroj pri številjenji z drobeci.

Konečno smo še vsi učitelji nekatere spisane prošnje ali peticije podpisali in jih izročili g. nadzorniku, da naj je pošlje na dotična mesta.

Solnce je bilo že zatonilo, ko smo si še v roke segli in se po bratovsko eden od drugega poslovili.

Iz Šent-Jerneja. (Šolski praznik, šolstvo, šolski prijatelji.)
21. preteč. m. smo tudi pri nas prav slovesno praznovali praznik šolskega pomočnika sv. Alojzija. Zjutraj ob 9. je bila sv. maša, pri kateri so učenci lepo peli. Praznik sv. Alojzija se je že popolnoma udomačil pri naši nježni šolski mladini.

Brali smo v Tovaršu po »Soči« posneti sostavek: »Ljudske šole in slovanski starši«. Prav všeč nam je bil. Ko bi ga le slovanski starši in tudi možje, ki imajo o njem govoriti, bolje prebirali. Za vse druge srenjske in deželne naprave se precej dobí dovolj denarja, le za šolo ga rado, rado manjka. Veselo se sliši, kako tu pa tam posamesni šolski dobrotniki materialno podpirajo šolske namene. V našem (kerškem) okraju smo ustanovili okrajno šolsko knjižnico, za katero smo dobili prav lepe darove. V Kerškem so v nedeljo po sv. Telesu imeli veselico, pri kateri se je za ta namen nabralo 180 gold. Serčna hvala bodi vsem tukajšnjim milim šolskim dobrotnikom! Okrajni šolski svet je določil, da naj se 130 gold. dá za napravo knjižnice, 30 gold. pa konec šolskega leta dvema naj pridnejšema učiteljema, ktera bode g. okrajni šolski nadzornik priporočil.

Iz Ljubljane. (Naznanilo vsem prijatlom slovanskega petja.)
Česka »Glasbena Matica« v Pragi izdaja svojim udom vsako leto izvorno opero češko, osnovano za petje in glasovir (Klavierauszug) s češkim ter nemškim tekstom. Že meseca avgusta t. l. pride na svetlo prvo tako delo, in sicer velika komična opera »Predana nevesta«, katero je zložil B. Smetana, prvi kapelnik češkega narodnega gledišča. Cena vsakega dela, ki bi sicer stalo 8 do 12 gld., bode za ude le 3 gold. Ker vsako tako delo obsega mnogo številka za 1, 2 in več glasov ter zborov moških in mešanih, zato bode, posebno našim čitalnicam za »besede« vgodno. Kdor tedaj želi dobiti omenjeno opero po omenjeni nizki ceni, je vljudno vabljen, naj pristopi kot ud k pražki »Glasbeni Matici« in pošlje do 20. julija 3 gold. podpisanemu, kateri bode tudi pristopni list in omenjeno opero vsacemu naročniku poslal.

V Ljubljani, 1. julija 1872.

Zastopnik »Glasbene Matice« pražke:
Ant. Foerster.

— Odbor slovenskega učiteljskega društva v Ljubljani je imel 4. t. m. napovedano sejo, ktere so se vdeleževali gg.: A. Praprotnik, kot pervosednik, Fr. Gerkman kot zapisovalec, ravnatelj Bl. Hrovat, Ivan Tomšič,

A. Vizjak, J. Čenčič, J. Majer, in V. Kumar. Vstanovili so se podobori za pripravo k prvemu splošnemu zboru vseh slovenskih učiteljev v Ljubljani (24. in 25. sept. t. l.). Centralni odbor se je tako-le vstanovil: A. Praprotnik je pervosednik, Iv. Tomšič namestnik, M. Močnik in Dr. Dermelj pa rednika; v odboru za razstavo so: Fel. Stegnar, pervosednik, J. Zima, namestnik, Fr. Podobnik in J. Čenčič pa rednika; v odboru za slovesnost so: A. Nedved, pervosednik, Lav. Belar, namestnik, A. Vizjak in J. Majer pa rednika; v odboru za stanovanje so: Fr. Gerkman, pervosednik, Fr. Raktelj namestnik, Jakob Šot in Fr. Kokalj pa rednika.

Naznanilo. S pismom 11. t. m. so dosedanji odborniki gg. Lav. Belar, France Raktelj, in društveni blagajnik Iv. Zima podpisnemu predsedniku naznanili, da volitev v podoborih za pripravo splošnega zbora sprejmejo le kot udje, ne pa kot odborniki, ter ob enem naznanjajo, da stopijo iz odbora slovenskega učiteljskega društva. Naznanja se tedaj, da od 11. t. m. vsa blagajnikova in knjižničarjeva opravila (§. 11 društvenih pravil) začasno opravlja ter sprejema vse društvene doneske

A. Praprotnik,
pervosednik slov. uč. društva v Ljubljani.

— Ministerstvo za bogočastje in uk je letošnje leto mnogo, mnogo učnih pomočkov naklonilo in podarilo ljudskim šolam, šolskim in učiteljskim knjižnicam. Vrednost vsega tega darovanega lepega blaga je 16.578 gold. 94 kr., kterega je naj več dalo c. k. založništvo šolskih knjig na Dunaji. Kaže se, da se ljudsko šolstvo vedno bolj podpira. Da bi se le še plača ljudskih učiteljev povsod že stalno vravnala!

— Po naj višjem sklepu od 27. preteč. m. so presvitli cesar na njegovo lastno prošnjo pl. Karola Wurzbacha odvezali njegove službe in ga v priznanje njegovega zvestega službovanja povzdignili v baronov stan, in grofa Aleksandra Auerspergä, dosedanjega deželnega glavarja, imenovali so za c. k. deželnega pervosednika za Kranjsko. Ko smo se novo imenovanemu gospodu poglavarju učitelji tukajšnjih ljudskih šol poklonili, nas je prijazno sprejel in nas zagotavljal, da mu je skerb za povzdigo ljudskega šolstva zeló pri sercu, in da bode prošnje ljudskih učiteljev rad poslušal in se na nje oziral.

— G. Jakob Smolej, ravnatelj tukajšnje višje gimnazije in c. k. nadzornik mestnih ljudskih šol, je dobil naslov in značaj šolskega svetovalca.

Razpis služeb na Štajerskem. Na dvorazredni ljudski šoli v Središči (velik narodni terg na železnici [Polstranu]) je izpraznjena nadučiteljeva služba z letno plačo 400 gld., s 50 gld. opravilne doklade in s prostim stanovanjem. Prosilci, zmožni slov. jezika, naj se obernje do 15. avg. na krajni šolski svet v Središči (šolski okraj Ormuz).

Na enorazredni lj. šoli v Koprivnici (okraj Rogatec) učiteljeva služba s 400 gld. l. plače in stanovanje. Prošnje z dokazom znanja slov. jezika do 15. avg. na krajni šolski svet v Koprivnici (p. Rogatec).

Razpis službe na Kranjskem. V 4 razredni ljudski šoli v Ipavi je izpraznjena učiteljeva in orglavčeva služba. Prošnje za njo naj se oddajajo pri okrajnem šolskem svetu v Postojni do konec t. m.

Listnica. G. Bl. v P. 40 kr. ste preveč poslali; imate jih tù hranjeno. — G. Fr. S. v J.: Spraševanje za učitelje bode meseca oktobra t. l. Za pripravljanje morete rabiti knjige, ki jih je imenovalo ravnateljstvo c. k. spraševalne komisije v Ljubljani 24. avg. 1871. (Glej »Uč. Tov.« l. 1871, str. 269!) Knjige Vam preskerbí vsak knjigar, pri katerem jih naročite.